

Örök szüret Ambrus Lajos:
Lugas – more patrio
Kortárs, Bp., 2008.

Ismerős tájak, ismerős alakok, ismerős tollvonás és színezés. Folytonos újraírás és újraolvasás. Mi ez az író részéről, ha nem a csillapíthatatlan vágynak és hitnek a jele, hogy a múltat hűségese és autentikusan rekonstruálhassa.

Ambrus Lajos új esszékötete ismétlés és folytatás egyszerre. A 2002-ben megjelent *Lugas* című könyvvel való rokonságról a címadás is árulkodik. Mi volt ott a lugas? „Lugas: köldöknézésem és önelemzésem; metafizika: gondolatok, képek és álmok hűvös paradicsoma.” Mi itt, miben változik a korábban az öndefinícióra és önelemző sétákra ösztönző, a most is színes és kimeríthetetlennek felmutatott világhoz való viszonya? More patrio – idézi Jókaitól egyik esszéjében – azaz ősi, hazai szokás szerint kell kóborolni a feltárt múltban és a feltáruuló tájakon. Írónk eddig is alázatosan adta meg magát a mindenség nyújtotta élményeknek és értékeknek, de míg korábban ez a megadás az ezen értékek mellett való döntés, választás kereteiben a személyiség mozgásaként, teremtéseként, az elköteleződés okozta fiatalos öndefiníciójaként hatott, addig ma már magabiztosan, a belső világra kevésbé figyelő, megérett, bölcsőbb és tudatosabb kifelé fordulás érzékelhető Ambrus írásaiban. Ebben a kötetben a folyamatosság rekonstruálása és a szépség felmutatása már önmagában az olvasóval való megosztásban is értelmet hordoz, anélkül, hogy az író reflektálna magára. „Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül”, és a régen megtalált csodált mikrokozmoszok – borászat, gyümölcsészet, boldog békeidők kora – ma már egy jóval szemlélődőbb, objektívebb bölcsesség pillantásaiban fénylenek fel. Ilyen a jól ismert és szeretett, szülőföldjét a megszálló román csapatokkal szemben fegyverrel védelmező, a Retye-zátban gerillacsapatot szervező Maderspach Viktornak és családjának a története, amelyet *Eldorádó* című regényében is megírt, vagy Budai Ádámé, aki falusi magányában világhírű lepkegyűjteményt hozott össze. Rajtuk kívül több hasonló magányos, de mamutnagyságú alak körvonalait húzza meg úgy, hogy mi, olvasók a sziluett teljes megrajzolására vágyjunk a borgátai Lajos bácsitól az elfeledett építész Torockai Wigand Edéig.

A kötet öt tematikus csoportba sorolja az esszéket. Az elsőben, az *Örök szüret*ben pincékről, helyekről, Vályi András a *Magyar országnak leírása* című 1796

és 1799 közt Budán megjelent úttörő munkájáról, ritka gyümölcsfajtákról és sok egyéb különőről és különlegességről számol be. Miközben el-eltéved az elveszett szépségek sajátos újrateremtésében, részletekbe menő tárgyyszerűséggel és pontossággal regél róluk, akár egy írónak, azzal a szándékkal, hogy az asszociációs és nyelvi kalandok közben a megőrzés, a rekonstruálás autentikus maradjon. Szövegeiben nyomot hagy a kutatás, a kutakodás öröme régi szövegek és történetek után, az eredet és az eredeti felé való fáradhatatlan törekvés, a ki- és elveszettnek az újrafelfedezése.

Az *Irány a földművészet!*-ben és a *Borissza szótárban* ritka szőlőfajták, mint a sárfehér, csókaszőlő vagy a kevésbé ritka, de a keresztezések miatt eredeti változatában alig fennmaradt olaszrizling; szőlőhegyek és szőlőtermelők – de mindig a ritkábbik fajtákból – érdemlik ki írásait. E fejezetekben körvonalazódik egészen sajátos elképzelése a borkultúra és irodalom közti összefüggéseket illetően, melyek egymást kiegészítve méltók arra, hogy egymásról szóljanak: a „borművészetben” az irodalmi formákat keresi, az írásművészet pedig hasonlóságot mutat a borkészítéssel: „Vagyis: a borleírás éppen olyan, mint bármilyen műleírás. Nyelvi invenció, poétikai jártasság, grammatikai fegyelem és szigorú, kiérlelt pontosság nélkül nem megy. Én magam is azért sertepertélek annyit a bor, mint »olyan« körül, mert folyamatosan tanulok, s mert a borkészítést ugyanolyan nemes, sőt fennkölt foglalatosságnak tartom, mint a regény- vagy szonettírást.”

Alapvetően múltba vetett hitű és tekintő irodalmat alkot Ambrus, melynek célja az értékmentés, az elmúlt század viszontagságos idejeiben elvesztett kontinuitás helyreállítása. Ezért sokszor a nosztalgikus hangnem, a boldog békeidőket megidéző adomázó stílus. Mindegy, hogy milyen tárgyhoz nyúl, mert az anekdota a meglátáson és a megformáláson múlik. Ambrusnak sajátos anekdotázó írói világlátása az egyedire, egyénire és egyszerire való szüntelen pillantásában és figyelmében érhető tetten. A *Jelentés Drangalangból* című fejezetben változatosabb témájú szövegek is – egy Rolling Stones koncert élményei és az általa megidézett emlékek, gondolatok egy Puskás-könyv kapcsán, az Asbóth család nemzedékei, egyetemista korának Ady-estjei – az anekdotázásra jellemző nagy mesélőkedvvel vannak elbeszélve.

Az elmúlt években olyan létbe vágó „élmények” érték az írókat, amelyek számára új, általános emberi létezését érintő örökérvényű témát nyújtanak: a halál és a szeretteinktől való búcsú. A kötet utolsó esszéiben halottainak állít emléket.

Fazekas Ibolya Diána